

BIỆN PHÁP HÌNH THÀNH KỸ NĂNG TÌM HIỂU VÀ THAM GIA HOẠT ĐỘNG KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG VÙNG TÂY BẮC TRONG DẠY HỌC MÔN GIÁO DỤC KINH TẾ VÀ PHÁP LUẬT

Giáp Thị Diệu
Trường Đại học Tây Bắc

Tóm tắt: Nghiên cứu sử dụng phương pháp nghiên cứu chính là phương pháp điều tra viết để thực hiện khảo sát 268 học sinh trung học phổ thông vùng Tây Bắc nhằm đề xuất biện pháp hình thành kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông vùng Tây Bắc trong dạy học môn Giáo dục kinh tế và pháp luật. Kết quả cho thấy thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh ở mức trung bình, các yếu tố “Hoạt động ngoại khoá, trải nghiệm trao đổi kinh nghiệm học tập.”, “Nhu cầu, hứng thú và động cơ học tập môn Giáo dục kinh tế và pháp luật của học sinh”, “Kinh nghiệm, năng lực sư phạm, phương pháp dạy học của giáo viên” có ảnh hưởng nhiều nhất đến thực trạng này. Bài viết đã đề xuất các biện pháp phát triển kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông: Tổ chức dự án học tập theo chủ đề kinh tế - xã hội; Kết hợp dạy học trải nghiệm và tham quan thực tế địa phương; Tích hợp giáo dục kỹ năng xã hội trong nội dung môn học Giáo dục kinh tế và pháp luật.

Từ khóa: Giáo dục kinh tế và pháp luật; Kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội; Học sinh trung học phổ thông; Vùng Tây Bắc.

MEASURES TO FOSTER HIGH SCHOOL STUDENTS' SKILLS IN EXPLORING AND PARTICIPATING IN SOCIO-ECONOMIC ACTIVITIES IN THE NORTHWESTERN REGION OF VIETNAM THROUGH THE TEACHING OF THE SUBJECT ECONOMIC AND LEGAL EDUCATION

Giáp Thị Diệu
Tay Bac University

Abstract: This study primarily employed the written survey method to investigate 268 high school students in the Northwestern region of Vietnam, aiming to propose measures for fostering their skills in exploring and participating in socio-economic activities through the teaching of the subject Economic and Legal Education. The findings reveal that students' skills in exploring and participating in socio-economic activities are at an average level. The most influential factors affecting this situation include: extracurricular activities and experience-sharing learning exchanges, students' needs, interests, and motivation in learning Economic and Legal Education, and teachers' pedagogical competence, experience, and teaching methods. Based on the findings, the study proposes several measures to foster these skills among high school students: Implementing project-based learning centered on socio-economic themes; Integrating experiential learning with local field trips; Embedding social skills education within the content of Economic and Legal Education.

Keywords: Economic and Legal Education; Skills in exploring and participating in socio-economic activities; High school students; Northwestern region.

Nhận bài: 07/06/2025

Phản biện: 07/07/2025

Duyệt đăng: 11/07/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong tiến trình đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục Việt Nam, việc hình thành năng lực công dân cho học sinh (HS) trung học phổ thông (THPT), đặc biệt là kỹ năng tìm hiểu và tham gia các hoạt động kinh tế - xã hội, đang được đặt ở vị trí trung tâm của chương trình giáo dục phổ thông mới. Điều này không chỉ đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước, mà còn góp phần thúc đẩy sự phát triển toàn diện của học sinh về trí tuệ, kỹ năng và nhân cách. Theo Chương trình Giáo dục phổ thông năm 2018, môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật (GDKT&PL) ở bậc THPT được xây dựng nhằm “hình thành và phát triển ở học sinh

những phẩm chất và năng lực cơ bản của công dân trong lĩnh vực kinh tế, pháp luật, góp phần chuẩn bị cho học sinh năng lực thích ứng với đời sống kinh tế - xã hội”.

Đối với học sinh khu vực miền núi Tây Bắc – nơi còn nhiều khó khăn về kinh tế, điều kiện sống và cơ hội tiếp cận thông tin – việc hình thành kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội càng trở nên cấp thiết. Học sinh ở khu vực này thường “thiếu cơ hội trải nghiệm thực tiễn, bị hạn chế trong khả năng tìm hiểu các vấn đề xã hội đương đại, dẫn đến sự thụ động trong tư duy kinh tế và nhận thức pháp luật”. Đồng thời,

thực tế dạy học môn GDKT&PL tại các trường THPT miền núi hiện nay vẫn gặp phải nhiều rào cản: cơ sở vật chất chưa đồng bộ, đội ngũ giáo viên còn thiếu kỹ năng tổ chức hoạt động trải nghiệm, học sinh còn e ngại trong giao tiếp xã hội và sử dụng ngôn ngữ học thuật. Do đó, nghiên cứu các biện pháp sư phạm nhằm hình thành kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội cho học sinh THPT vùng Tây Bắc trong dạy học môn GDKT&PL là yêu cầu cấp thiết, không chỉ phục vụ mục tiêu đổi mới giáo dục, mà còn đóng góp vào công cuộc phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao cho vùng miền núi, dân tộc thiểu số.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận về kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông

** Khái niệm kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông*

Khái niệm kỹ năng, theo Nguyễn Quang Uẩn (2013), tác giả cho rằng: Kỹ năng là sự thực hiện có kết quả một hoạt động động hay hành động nào đó, bằng cách lựa chọn, vận dụng những tri thức, những kinh nghiệm đã có để hành động phù hợp với những điều kiện thực t nhằm đạt được mục tiêu đã xác định.

Khái niệm tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội

Theo Nguyễn Thị Thu Hà (2022), (Lê Thị Kim Dung (2020), Nguyễn Thị Thu Hoài, (2020), tác giả hiểu: *Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông* là quá trình kết hợp giữa tri thức và hành động, trong đó học sinh tích cực khám phá thông tin, nhận diện đặc điểm và bản chất của các hiện tượng kinh tế - xã hội trong đời sống thực tiễn, đồng thời có những hành vi cụ thể nhằm góp phần vào các hoạt động có giá trị kinh tế và ý nghĩa xã hội, phù hợp với đặc điểm lứa tuổi và năng lực cá nhân học sinh.

Khái niệm HS THPT: Theo Lê Văn Hồng (chủ biên) (1998), tác giả hiểu: HS THPT là thuật ngữ để chỉ những người thường từ có độ tuổi từ 14,14 đến 17, 18 tuổi, đang theo bậc học trung học phổ thông.

Kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông: Từ các khái niệm trên, tác giả hiểu: Kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông là khả năng vận dụng hiệu quả những tri thức, kinh nghiệm và thái độ đã tích lũy để thực hiện một cách chủ động, linh hoạt các hành vi nhận thức và hành động thực tiễn nhằm khám phá, phân tích và tham gia vào các quá trình kinh tế - xã hội phù hợp với lứa tuổi và điều kiện thực tế. 2.2. Phương pháp nghiên cứu và khách thể nghiên cứu.

** Môn Giáo dục kinh tế và pháp luật*

Môn Giáo dục kinh tế và pháp luật (GDKT&PL) được xác định là một môn học bắt buộc ở cấp Trung học phổ thông, thuộc nhóm các môn học lĩnh vực Giáo dục công dân, tích hợp các nội dung cơ bản của khoa học kinh tế học và pháp luật học

** Các biểu hiện của kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông trong dạy học môn Giáo dục kinh tế và pháp luật:*

Kỹ năng tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông trong dạy học môn Giáo dục kinh tế và pháp luật gồm các kỹ năng thành phần sau: *Kỹ năng thu thập và xử lý thông tin; Kỹ năng quan sát thực tiễn; Kỹ năng tư duy phản biện; Kỹ năng hợp tác và làm việc nhóm; Kỹ năng giải quyết vấn đề; Kỹ năng thích ứng với sự thay đổi; Kỹ năng sáng tạo.*

2.1.1. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu chính được chúng tôi sử dụng là phương pháp điều tra viết. Các câu hỏi được thiết kế với thang điểm Likert ba điểm, giá trị khoảng cách = (Tối đa - Tối thiểu) / n = (3-1) / 3 = 0,67. Cùng với điểm trung bình (ĐTB) trả lời các câu hỏi, ý nghĩa của các thang đo được định nghĩa là: Mức cao ($2.35 \leq \text{ĐTB} \leq 3$); Mức trung bình ($1.68 \leq \text{ĐTB} \leq 2.34$); Nhận thức mức thấp ($1 \leq \text{ĐTB} \leq 1.67$).

2.1.2. Khách thể nghiên cứu

Tác giả thực hiện khảo sát 258 HS THPT ở các trường THPT tỉnh Sơn La vùng Tây Bắc.

2.2. Thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông Vùng Tây Bắc

Bảng 1. Thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của HS THPT Vùng Tây Bắc

Các kỹ năng thành phần	Thuần thực (%)	Chưa thuần thực (%)	Chưa biết cách (%)	ĐTB	Mức
Kỹ năng thu thập và xử lý thông tin	36.57	40.67	22.76	2.14	Trung bình
Kỹ năng quan sát thực tiễn	37.69	44.03	18.28	2.19	Trung bình
Kỹ năng tư duy phản biện	32.84	40.67	26.49	2.06	Trung bình
Kỹ năng hợp tác và làm việc nhóm	33.96	39.93	26.12	2.08	Trung bình
Kỹ năng giải quyết vấn đề	35.07	39.18	25.75	2.09	Trung bình
Kỹ năng thích ứng với sự thay đổi	42.54	45.15	12.31	2.30	Trung bình
Kỹ năng sáng tạo	31.72	35.82	32.46	1.99	Trung bình
Chung				2.12	Trung bình

Bảng trên cho thấy, thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của HS THPT vùng Tây Bắc ở mức trung bình (ĐTB = 2.12). Trong đó, HS THPT thực hiện tốt nhất ở nhóm kỹ năng thích ứng với sự thay đổi (ĐTB = 2.31), tiếp đến là kỹ năng quan sát thực tiễn (ĐTB = 2.19), kỹ năng thu thập và xử lý thông tin (ĐTB = 2.14) và kém nhất ở nhóm kỹ năng sáng tạo (ĐTB = 1.99), kỹ năng tư duy phản biện. Điều này có nghĩa kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của HS THPT vùng Tây Bắc thể hiện còn nhiều hạn chế. Do đó, cần thiết phải xây dựng hệ thống biện pháp nhằm hình thành và phát triển tốt hơn nữa kỹ năng này của HS THPT.

2.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông vùng Tây Bắc

Kết quả khảo sát cho thấy, các yếu tố trên đều có ảnh hưởng nhiều đến thực trạng kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của HS THPT vùng Tây Bắc, trong đó các yếu tố “Hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm trao đổi kinh nghiệm học tập.” (ĐTB=2.54), “Nhu cầu, hứng thú và động cơ học tập của HS THPT môn Giáo dục kinh tế và pháp luật.” (ĐTB=2.52), “Kinh nghiệm, năng lực sư phạm, phương pháp dạy học của giáo viên” (ĐTB=2.52) có ảnh hưởng nhiều nhất và các yếu tố “Điều kiện, cơ sở vật chất phục vụ hoạt động dạy và học” (ĐTB=2.40) có ảnh hưởng ít hơn. Đây là cơ sở giúp giáo viên, nhà trường THPT, ... xây dựng các chương trình hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm thực tế phù hợp và hiệu quả hơn để rèn luyện, hình thành kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội cho HS THPT trong dạy học môn GDKT&PL.

2.4. Đề xuất các biện pháp phát triển kỹ năng tìm hiểu và tham gia tham gia hoạt động kinh tế - xã hội của học sinh trung học phổ thông Vùng Tây Bắc

** Biện pháp 1: Tổ chức dự án học tập theo chủ đề kinh tế - xã hội*

Mục đích: Trang bị cho học sinh khả năng vận dụng kiến thức môn GDKT&PL vào việc khám phá, phân tích các vấn đề kinh tế - xã hội ở địa phương, từ đó phát triển kỹ năng nghiên cứu, tư duy phản biện và giải quyết vấn đề trong thực tiễn.

Nội dung:

Các dự án học tập gắn với tình hình kinh tế - xã hội cụ thể như: mô hình hộ kinh doanh, hành vi tiêu dùng của học sinh, khởi nghiệp thanh niên.

Dự án tích hợp kiến thức kinh tế và pháp luật, kết nối nội dung môn học với môi trường sống.

Sản phẩm học tập có thể là báo cáo, video phóng sự, mô hình minh họa hoặc thuyết trình chuyên đề.

Cách thức thực hiện:

Giáo viên hướng dẫn học sinh xây dựng đề tài, kế hoạch thực hiện và tiêu chí đánh giá.

Học sinh chia nhóm, phân công nhiệm vụ, thu thập thông tin từ quan sát, phỏng vấn, khảo sát.

Nhóm học sinh phân tích dữ liệu, xây dựng sản phẩm và báo cáo kết quả trước lớp hoặc hội đồng chuyên môn.

Điều kiện thực hiện:

Nhà trường cần bố trí thời gian linh hoạt và hỗ trợ kỹ thuật (máy tính, in ấn, kết nối internet).

Giáo viên phải được bồi dưỡng về phương pháp dạy học theo dự án.

Có sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và các tổ chức địa phương trong việc hỗ trợ học sinh khảo sát thực tế.

** Biện pháp 2: Kết hợp dạy học trải nghiệm và tham quan thực tế địa phương*

Mục đích: Tạo điều kiện cho học sinh quan sát và tiếp cận trực tiếp các hoạt động kinh tế - xã hội, qua đó hiểu rõ hơn mối liên hệ giữa kiến thức sách vở và đời sống thực tiễn, đồng thời hình thành kỹ năng giao tiếp, quan sát và phản hồi xã hội.

Nội dung:

Tổ chức tham quan các đơn vị kinh tế – xã hội như: doanh nghiệp, cơ sở sản xuất, phiên tòa, phòng công chứng.

Học sinh tìm hiểu các hoạt động thực tiễn liên quan đến nội dung bài học.

Tích hợp các chủ đề pháp luật – kinh tế như thuế, tiền lương, lao động, tiêu dùng, pháp luật dân sự...

Cách thức thực hiện:

Giáo viên lập kế hoạch tham quan, phân công học sinh chuẩn bị câu hỏi, phiếu quan sát.

Học sinh trực tiếp quan sát, giao lưu với cán bộ tại cơ sở thực tế và ghi nhận thông tin cần thiết.

Sau chuyến đi, học sinh làm báo cáo, viết bài cảm nhận hoặc thảo luận theo nhóm để hệ thống hóa kiến thức đã trải nghiệm.

Điều kiện thực hiện:

Cần có sự đồng thuận từ phụ huynh, đảm bảo an toàn cho học sinh trong quá trình di chuyển.

Có kinh phí tối thiểu cho vận chuyển, tài liệu, bảo hiểm.

Giáo viên và ban giám hiệu cần chủ động kết nối với doanh nghiệp, tổ chức xã hội để tạo điều kiện học tập thực tiễn cho học sinh.

** Biện pháp 3: Tích hợp giáo dục kỹ năng xã hội trong nội dung môn học Giáo dục kinh tế và pháp luật*

Mục đích: Giúp học sinh phát triển các kỹ năng mềm như làm việc nhóm, thuyết trình, tư duy phản biện – nền tảng để các em tự tin tìm hiểu, đánh giá và tham gia vào các hoạt động kinh tế - xã hội một cách chủ động, có trách nhiệm.

Nội dung:

Thiết kế các hoạt động học tập tích hợp kỹ năng xã hội vào bài giảng (tranh luận, đóng vai,

xử lý tình huống).

Lồng ghép các kỹ năng như thuyết trình, viết bản tin pháp luật, tổ chức mô phỏng tòa án, tham gia hội nghị giả định.

Gắn kết nội dung bài học với vấn đề thời sự như: nạn hàng giả, thất nghiệp, quyền người tiêu dùng...

Cách thức thực hiện:

Giáo viên chia lớp thành các nhóm nhỏ để học sinh thực hiện vai trò khác nhau trong từng hoạt động.

Giao nhiệm vụ học tập dưới dạng “tình huống mở” yêu cầu học sinh sử dụng kỹ năng để đưa ra giải pháp.

Tổ chức đánh giá hoạt động theo tiêu chí rõ ràng, khuyến khích học sinh phản hồi và rút kinh nghiệm.

Điều kiện thực hiện:

Giáo viên cần nắm vững phương pháp dạy học tích cực, có kỹ năng tổ chức lớp linh hoạt và sáng tạo.

Môi trường lớp học phải thân thiện, khuyến khích học sinh thể hiện quan điểm cá nhân một cách tự do, có trách nhiệm.

Nhà trường cần tạo điều kiện cho giáo viên tham gia các lớp tập huấn về giáo dục kỹ năng sống, cập nhật nội dung gắn với thực tiễn.

III. KẾT LUẬN

Từ kết quả nghiên cứu lý luận, khảo sát thực trạng và phân tích các yếu tố ảnh hưởng, có thể nhận thấy rằng học sinh THPT hiện nay còn hạn chế về kỹ năng tiếp cận và tham gia các hoạt động kinh tế - xã hội, một phần do phương pháp giảng dạy chưa chú trọng yếu tố thực tiễn và kỹ năng mềm. Để khắc phục hạn chế này, cần triển khai đồng bộ các biện pháp sư phạm hiệu quả.

Ba biện pháp được đề xuất trong nghiên cứu gồm: (1) Tổ chức dự án học tập theo chủ đề kinh tế - xã hội; (2) Kết hợp dạy học trải nghiệm và tham quan thực tế địa phương và (3) Tích hợp giáo dục kỹ năng xã hội trong nội dung môn học GDKT&PT, không chỉ có giá trị phát triển kỹ năng cho học sinh mà còn góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn GDKT&PL theo hướng gắn lý luận với thực tiễn, tăng tính chủ động, sáng tạo cho người học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), Chương trình Giáo dục phổ thông năm 2018.
- [2] Nguyễn Thị Thu Hà (2022), Giáo dục học sinh trung học trong bối cảnh đổi mới chương trình giáo dục phổ thông, Nxb Đại học Sư phạm
- [3] (Lê Thị Kim Dung (2020), Giáo dục trải nghiệm cho học sinh trung học, Nxb Đại học Sư phạm.
- [4] Nguyễn Quang Uẩn (2013), Tâm lý học đại cương, Nxb Đại học Sư phạm.
- [5] Nguyễn Thị Thu Hoài, (2020), Hướng dẫn dạy học môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật theo chương trình Giáo dục phổ thông mới, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [6] Lê Văn Hồng (chủ biên) (1998), Tâm lý học lứa tuổi và tâm lý học sư phạm, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.